DİCLE ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
DERGİSİ
Dicle University
Journal of Economics and Administrative Sciences
E-ISSN: 2587-0106

Cilt / Volume: 16, Sayı / Issue: 31, Sayfalar / Pages: 307-334

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 01.12.2025 Accepted / Kabul: 03.05.2026

AFET YÖNETİMİNDE YÖNETİŞİMİN ROLÜ: TÜRKİYE VE ŞİLİ KARŞILAŞTIRMASI *

Ömer Faruk ALTUNÇ [1]

Sıddıka ÖZTEKİN [2]

Öz

Afetler, insanlık tarihi boyunca can kayıplarına ve temel ihtiyaçların tamamen veya kısmen yok olmasına neden olmuştur. Ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları, toplumun afetlere hazırlık farkındalığını etkilemektedir. Gelişmişlik düzeyine bağlı olarak, afetlerin yol açtığı kayıp ve zararlar en aza indirilebilir; aynı şiddetteki depremler farklı ülkelerde farklı sonuçlar doğurabilir. Bu farklılıklar, ekonomik güç, toplumsal farkındalık, yönetişim etkinliği ve hukuki sistemin işleyişi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, yüksek deprem riski taşıyan ve gelişmekte olan iki ülke olan Şili ve Türkiye'nin afet yönetimi uygulamalarını yönetişim göstergeleri bağlamında karşılaştırmayı ve Şili'nin iyi uygulamalarının Türkiye için bir model oluşturup oluşturamayacağını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca hizmet etmesi için 2002–2023 dönemine ait Dünya Bankası yönetişim göstergeleri incelenmiş ve afet yönetimi politikaları ile yönetişim kapasitesi arasındaki ilişki nitel araştırma yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler doküman analizi yoluyla toplanmış ve basılı, elektronik ve görsel materyaller bilimsel olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Yönetişim, Şili, Türkiye.

Jel Kodları: H12, H83, O19, Q54.

* Bu çalışma, 20-22 Ekim 2025 tarihleri arasında ISEPA'25 VIII. Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim sempozyumunda özet olarak sunulan Afet Yönetiminde Yönetişimin Rolü: Türkiye ve Şili Karşılaştırması başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

[1] Prof. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, E-posta: o.altunc@alparslan.edu.tr, ORCID:0000-0002-1563-7990.

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: s.oztekin@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6712-9031.

Atıf/Citation

Altunç, Ö.F., & Öztekin, S. (2026). Afet yönetiminde yönetişimin rolü: Türkiye ve Şili karşılaştırması. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 16(31), 307-334.

OPEN ACCESS

This manuscript is licensed under Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

THE ROLE OF GOVERNANCE IN DISASTER MANAGEMENT: A COMPARISON OF TÜRKİYE AND CHILE

Abstract

Disasters have caused loss of life and the complete or partial destruction of basic necessities throughout human history. The social, economic, and cultural structures of countries affect public awareness and preparedness for natural disasters. Depending on the level of development, the losses and damages caused by disasters can be minimized, as earthquakes of the same intensity may result in different outcomes across countries. These differences arise from factors such as economic strength, public awareness, governance effectiveness, and the functioning of the legal system. This study aims to compare the disaster management practices of Chile and Türkiye—two countries with high earthquake risk and developing economies—through the lens of governance indicators, and to evaluate whether Chile's best practices can serve as a model for Türkiye. To serve this purpose, World Bank governance indicators for the period 2002–2023 were examined, and the relationship between disaster management policies and governance capacity was assessed using qualitative research methods. Data were collected through document analysis, and printed, electronic, and visual materials were scientifically analyzed.

Keywords: Disaster Management, Governance, Chile, Türkiye.

Jel Codes: H12, H83, O19, Q54.

1. GİRİŞ

Dünya, giderek artan risk ve krizlerle karşı karşıya kaldığından, insanlık bir “risk toplumu" içinde yaşamaktadır. Küreselleşen afetler yalnızca doğa olaylarıyla sınırlı kalmayıp sosyal ve ekonomik boyutlarda da etkilerini göstermektedir (Özey & Ünlü, 2020). Risk ve krizlerin afete dönüşmesi, insanlığı hem maddi hem de manevi açıdan olumsuz etkilemektedir (Ergünay, 1996). Karşılaştırmalı afet yönetimi yazını, farklı coğrafi bölgelerde benzer doğal tehlikelere maruz kalan ülkelerin performanslarının neden ve nasıl farklılaştığını açıklamaya çalışmaktadır (Miller& Rivera, 2011). Karşılaştırmalı afet yönetimi çalışmaları aynı zamanda kurumsal kapasite, yönetişim modelleri ve politika araçları arasındaki farklılıkların (Gül, 2024; Avaner & Çoşkun, 2025) afetlerin yol açtığı toplumsal, ekonomik ve yönetsel sonuçları nasıl şekillendirdiğine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, afet sonuçlarının sadece afetlerin büyüklüğü ile değil aynı zamanda ülkelerin kurumsal ve yönetişim kapasiteleriyle belirlendiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan bazı ülkelerde merkezi kurumların güçlü koordinasyon kapasitesi afetlere müdahaleyi hızlandırırken bazı ülkelerde yerel yönetimlerin yetkilerinin yetersizliği müdahale sürecini geciktirebilmektedir. Bununla birlikte çok aktörlü yönetişim mekanizmalarının etkin işletildiği durumlarda sivil toplum ve özel sektöründe afet yönetimine katılımı artarken, hiyerarşik yönetişim yapılarında karar alma süreçleri kurumsal olarak dar kapsamlıdır. Bu farklılıkların, benzer doğal tehlike profillerine sahip Şili ve Türkiye gibi ülkelerde afetlerin toplumsal ve yönetim bakımından sonuçlarının neden farklılaştığını anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda, yüksek deprem tehlikesi taşıyan ve afet yönetimi ve yönetişim yapıları açısından farklılaşan Şili ve Türkiye örnekleri, afet yönetimi ile afet

yönetişimi arasındaki ayrımı somut biçimde tartışmak için uygun bir karşılaştırma örneklemi sunmaktadır.

Şili afetlere hazırlık, risk azaltma ve müdahale süreçlerinde kurumsallaşmış ve çok aktörlü yönetişim modelini uyguladığı görülmekteyken Türkiye'de ise afetler öncesi hazırlık, koordinasyon, yerel kapasite ve yönetişim mekanizmalarında sorunların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu açıdan benzer doğal tehlike profiline sahip olmalarına rağmen farklı sonuçların analiz edilmesinde afet yönetiminde yönetişim kapasitesinin belirleyiciliği ortaya çıkmaktadır.

Şili, özellikle 2010 depremi sonrasında afet yönetimindeki kurumsal yapısını güçlendirmiş ve risk azaltma politikaları geliştirerek başarılı sonuçlar elde etmiş bir ülkedir. Şili'de afet yönetimi merkezi ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonun sağlandığı ve bilimsel bilgiye dayalı karar alma mekanizmasının devrede olduğu bir yönetişim modeli yürütülmektedir. Eski adı ONEMİ günümüzde SENAPRED ulusal acil durum ofisi olarak afetlere hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerinin tamamında bütüncül bir politika örneği sunmaktadır (UNDRR, 2024). Bu nedenle Şili'nin afet yönetişimi açısından karşılaştırmalı çalışmalarda sıklıkla referans verilen bir ülke olmakta ve iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2014, s.67; Siembieda, vd. 2012).

Türkiye'de afet yönetimi ve yönetişimi literatürü özellikle 1999 Marmara Depremi sonrasında önemli ölçüde gelişmiştir. Bu süreçte afet yönetimi anlayışı kriz yönetiminden risk yönetime doğru dönüşmüş ve kurumsal yapılanmada 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) kurulmasıyla yeniden şekillenmiştir. Türkiye'de afet yönetiminin büyük ölçüde merkeziyetçi bir yapıda örgütlendiği ve çok aktörlü yönetişim mekanizmalarının yeterince kurumsallaşmadığı yönünde literatürde çeşitli eleştiriler bulunmaktadır (OECD, 2019). Bu açıdan, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerindeki sınırlı rolü, kurumlar arası koordinasyon sorunları ve sivil toplumun afet yönetimine sınırlı katılımı, afet yönetişimin etkin ve verimli uygulanmasına ilişkin tartışma alanları arasında yer almaktadır (Öcal, 2019; Ganapati, 2008; Aydıner & Özgür, 2014; Yavaş & Yavuz, 2015). Bu açıdan Türkiye'de afet yönetimi alanında kurumsal kapasite artışına rağmen yönetişim boyutunun geliştirilmesine yönelik ihtiyaç devam etmektedir. Türkiye örneğinde afet yönetiminde kurumsal kapasite artışının tek başına yeterli olmadığını yönetişim mekanizmalarının niteliğinin de afet performansı üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bu durum benzer doğal afet profiline sahip iki ülke arasında afet yönetimi performansının neden farklılaştığını incelemeyi anlamlı kılmaktadır. Dolayısıyla Şili ve Türkiye örnekleri afet

yönetimi ve yönetişimi arasındaki ilişkinin somut bir karşılaştırma üzerinden analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışma, afet yönetimi performansının sadece afet tehlikesinin büyüklüğü ile değil aynı zamanda yönetişim kapasitesi, kurumsal yapılar arasındaki koordinasyon ve çok aktörlü mekanizmalarla ilişkilendiği varsayımına dayanmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda iki ülke deneyimi üzerinden afetlere kurumsal müdahale kapasitesi ve yönetişim mekanizmaları arsındaki etkileşimi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda iki temel soruya yanıt aranmaktadır. İlk olarak Türkiye ve Şili'nin yönetişim göstergeleri bağlamında nasıl bir farklılık sergilediği incelenmektedir. İkinci olarak, bu farklılıkların afet yönetimi performansına ne şekilde yansıdığı analiz edilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve ve çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Bu kapsamda yönetişim ve afet yönetimi arasındaki ilişki incelenmiş, Türkiye ve Şili örnekleri üzerinden afet yönetimi süreçleri değerlendirilmiştir. Türkiye ve Şili Afet yönetimi ve yönetişimi arasındaki karşılaştırma verilmiştir. Son bölümde ise yönetişim göstergeleri ile afet yönetimi arasındaki ilişki tartışılmış ve Şili iyi yönetişim uygulamalarının ışığında Türkiye afet yönetiminin gelişiminin sağlanması için öneriler sunulmuştur.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma nitel bir araştırma olarak karşılaştırmalı vaka analizi desenine dayanmaktadır. Bu yöntem, belli toplumları ya da kültürel birimleri karşılaştırarak sabit ya da çok az sayıda vaka arasında farklılık ve benzerlik gösteren faktörleri bulmamıza yardımcı olur (Neuman, 2020). Çalışmamızda Şili ve Türkiye, araştırma bağlamı olarak kullanılmıştır. Gelişmekte olan her iki ülke de yüksek deprem riski taşıyan ve afet deneyimi olan ülkeler olmaları nedeniyle seçilmişlerdir. Sorunu daha derinlemesine incelememize ve olguyu etkili bir şekilde ele almamıza yardımcı olması açısından araştırmamız açıklayıcıdır. Araştırmada yönetişim kapasitesi ile afet yönetimi performansındaki farklılıklar arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu amaçla toplanan veriler ikincil veriler ve doküman analizi yoluyla ulaşılan verilere dayanmaktadır. Veri kaynaklarımız Dünya Bankası tarafından yayımlanan Dünya Yönetişim Göstergeleri (2002-2023), AFAD planları, mevzuat belgeleri ve uluslararası kuruluşların raporlarından oluşmaktadır. Verilerin analizi önceden belirlenmiş yönetişim göstergeleri bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu göstergeler arasında yer alan hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik, düzenleyicilik kalitesi, hükümet etkinliği, siyasi istikrar ve yolsuzluğun önlenmesi analitik kategori olarak kullanılmıştır. Türkiye ve Şili'ye ait bulgular öncelikle ayrı ayrı ele alınmış daha sonra bu kategoriler bağlamında iki ülke arasındaki benzerlik ve farklara değinilmiştir. Afet performansı ekonomik kapasite, toplumsal dirençlilik, teknik hazırlık,

kentleşme ve nüfus gibi değişkenler tarafından şekillenen çok boyutlu bir olgudur. Bu çalışma, tüm bu değişkenleri ele almayı hedeflememekte, bunun yerine afet yönetimi performansı ile yönetişim kapasitesi ilişkisini analitik bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

3. YÖNETİŞİM VE AFET YÖNETİMİ İLİŞKİSİ

Yönetişim kavramı, son yıllarda farklı yazarlarca farklı nüanslarla ele alınmış olsa da daha bütüncül bir çerçeve ortaya konulabilmektedir. Kanada Yönetişim Enstitüsü'ne (IOG, 2015) göre yönetişim, bir gemideki dümencilik sürecine benzetilebilir. Ancak burada tek bir dümenci değil, birden fazla aktör söz konusudur. Bu aktörler, kuruluşun paydaşlarıdır ve karar vericiler hem kuruluşun çıktılarından hem de bu çıktıları üretme sürecinden söz konusu paydaşlara karşı sorumludur. Benzer bir anlayış Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP, 2010) tarafından da dile getirilmektedir. UNDP'ye göre yönetişim, bir ülkenin tüm düzeylerdeki yönetim süreçlerinde siyasi, ekonomik ve idari otoritenin etkin biçimde kullanılmasıdır. Bu kapsamda yönetişim, vatandaşların ve grupların çıkarlarını dile getirdikleri, yasal haklarını kullandıkları, yükümlülüklerini yerine getirdikleri ve farklılıklarını uzlaştırdıkları süreç, mekanizma ve kurumları içerir. Dolayısıyla yönetişim yalnızca hükümeti değil, aynı zamanda özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi tüm ilgili aktörleri kapsayan daha geniş bir çerçeveyi ifade etmektedir.

Tierney (2012) afet yönetimini, doğal ve teknolojik afetlerin yol açtığı etkileri ve kayıpları azaltmayı amaçlayan, afet öncesi, sırası ve sonrasını kapsayan normlar, kurumlar ve uygulamalardan oluşan bütüncül bir sistem olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık afet yönetişimi, yerel düzeyden küresel düzeye kadar farklı ölçeklerde faaliyet gösteren hükümetler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve akademik çevreler gibi çeşitli paydaşların katılımıyla kolektif eylemleri teşvik eden; böylece devletin kurumsal yapı, yetki, süreç ve araçlarının sınırlarını aşan daha kapsayıcı bir yönetişim modeli olarak ortaya çıkmaktadır.

Ahrens ve Rudolph'un (2006) vurguladığı üzere, kurumsal başarısızlık hem azgelişmişliğin hem de afetlere karşı savunmasızlığın temel sebeplerinden biridir. Yönetişim yapısı, bir ülkede ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyen kamu politikalarının uygulanmasını mümkün kıldığı ölçüde sürdürülebilir geçim kaynaklarının oluşturulmasına ve afetlere karşı kırılganlığın azaltılmasına katkı sunmaktadır. Bu çerçevede hesap verebilirlik, katılım ve şeffaflık hem kalkınmayı teşvik eden hem de afet risklerini azaltan bir yönetişim yapısının temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır.

Afet yönetimi yazınında, sadece teknik kapasitenin değil aynı zamanda yönetişim kalitesinin de belirleyici bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Ülkelerin kurumsal kapasitesini yansıtan hükümet etkinliği, hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun önlenmesi, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik, düzenleyicilik kalitesi ve siyasi istikrar gibi yönetişim göstergelerinin afet yönetimi süreçleriyle ilişkili olduğu ilgili yazında sıklıkla vurgulanmaktadır (Tierney, 2012; UNDRR, 2015). İyi yönetişimin hâkim olduğu ülkelerde, afetlere yönelik hazırlık, müdahale ve iyileştirme mekanizmalarının daha sistematik, şeffaf ve toplumla bütünleşik olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, gelişmekte olan ekonomiler arasında yer alan Türkiye ve Şili, benzer ekonomik konumlarına rağmen farklı yönetişim profilleri ve afet yönetimi deneyimleriyle karşılaştırmalı analiz için dikkat çekici bir inceleme alanı sunmaktadır.

Şili ve Türkiye'nin yönetişim profillerini daha net görebilmek için öncelikle bu iki ülkenin Dünya Bankası tarafından geliştirilen Dünya Yönetişim Göstergeleri (WGI), grafikler yardımıyla ortaya konmuştur. Şekil 1, 2002-2023 dönemine ait Türkiye'nin yönetişim göstergelerindeki değişimi yıllar bazında göstermektedir. Dünya Bankasından alınan bu göstergeler -2,5 ile +2,5 arasında değerler almakta, pozitif değerler daha yüksek yönetişim kapasitesini, negatif değerler ise sınırlı yönetişim kapasitesini ifade etmektedir.

Şekil 1. Türkiye'nin Yönetişim Göstergeleri Eğilim Grafiği (2002-2023) (World Bank, 2024)

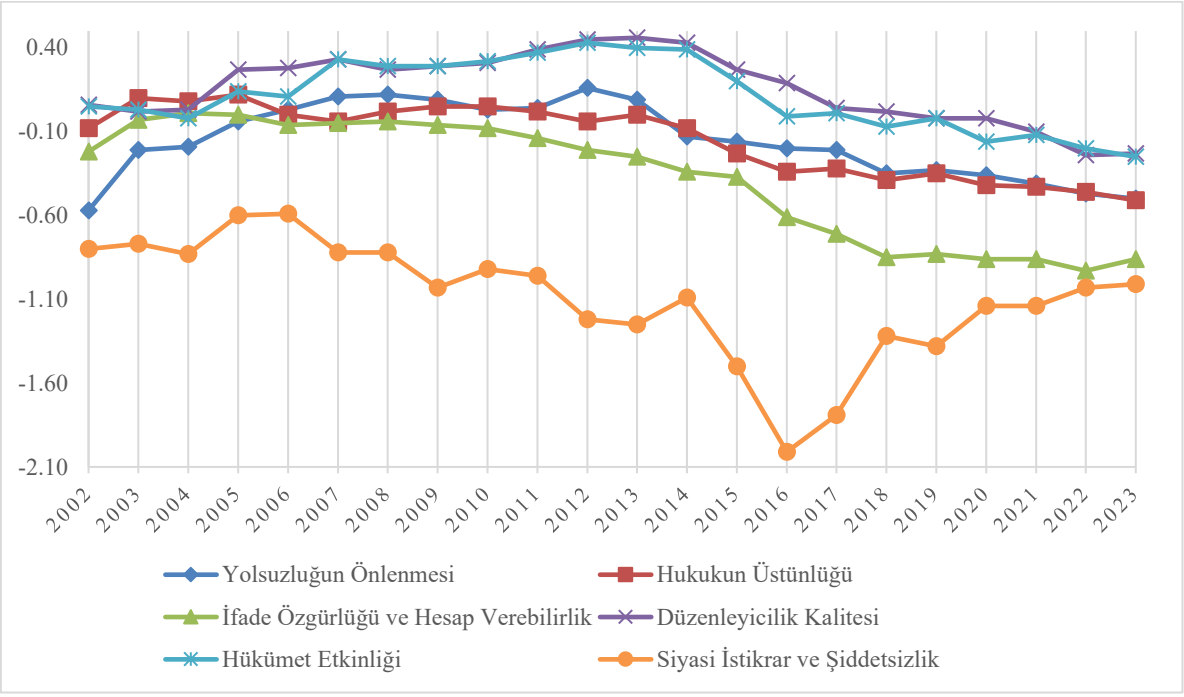

2002-2013 döneminde düzenleyicilik kalitesi ve hükümetin etkinliği gibi göstergelerde görece pozitif ve dengeli bir seyir gözlenirken, 2014 sonrası çoğu gösterge belirgin şekilde düşüş

göstermektedir. Özellikle yolsuzluğun önlenmesi, hukukun üstünlüğü ve hesap verebilirlik göstergeleri 2014 sonrası ciddi bir düşüş eğilimine girmiştir.

Siyasi istikrar göstergesindeki negatif değerler, ülkenin siyasi ortamının afet yönetiminde karar alma ve uygulama kapasitesini olumsuz etkileyebileceğine işaret etmektedir. Yolsuzluk, hukukun üstünlüğü ve hesap verebilirlik göstergelerindeki düşüşler ise afet yönetiminde denetim, şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarının sınırlı olabileceğini göstermektedir. Negatif yönetişim değerleri, özellikle denetim mekanizmalarının işletilmemesi, koordinasyon eksiklikleri ve toplum-devlet güven ilişkisindeki sorunlarla ilişkilendirilebilir. Şekil 2, 2002-2023 dönemine ait Şili'nin yönetişim göstergelerindeki değişimi yıllar bazında vermektedir.

Şekil 2. Şili'nin Yönetişim Göstergeleri Eğilim Grafiği (2002-2023) (World Bank, 2024)

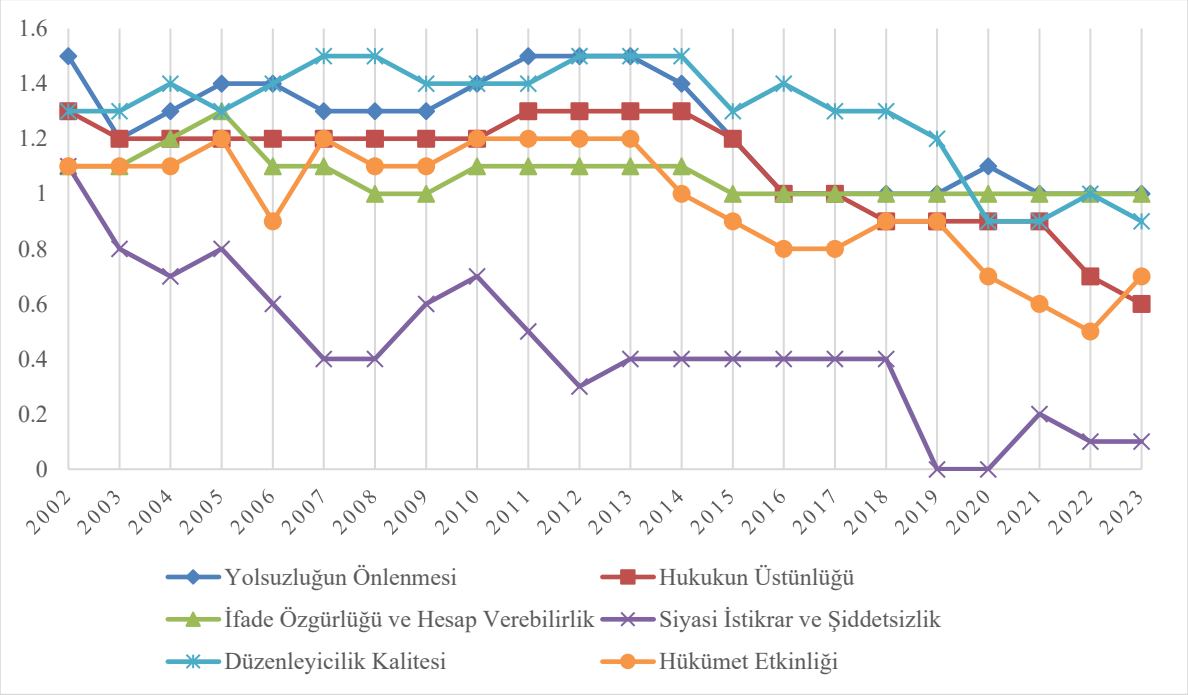

Türkiye'de yolsuzluğun önlenmesi, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik gibi göstergeler genel olarak negatif değerler alırken, Şili'de bu göstergeler pozitif ve istikrarlı bir seyir izlemektedir. Siyasi istikrar göstergesi Türkiye'de özellikle 2014 sonrası ciddi düşüş gösterirken, Şili'de nispeten sabit ve pozitif değerler korunmaktadır. Benzer şekilde düzenleyicilik kalitesi ve hükümet etkinliği göstergeleri de Şili'de Türkiye'ye kıyasla daha yüksek ve istikrarlıdır.

Bu veriler, iki ülke arasındaki afet yönetimi performans farklarını açıklamada yönetişim kapasitesinin olası rolüne işaret etmektedir. Yönetişim kapasitesinin iyi olduğu bir ülkede, afet yönetimi planlarının uygulanması, denetim mekanizmalarının işletilmesi, halkın

bilgilendirilmesi ve kurumsal koordinasyon daha etkin olabilmektedir. Türkiye'deki negatif ve düşen yönetişim göstergeleri ise, afet yönetiminde karşılaşılan zorluklarla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, Şili örneği, iyi yönetişim uygulamalarının afet yönetimi performansını artırmada kritik bir faktör olabileceğini göstermektedir.

4. TÜRKİYE AFET YÖNETİMİ

Türkiye'de afet yönetişimi literatürü incelendiğinde, afet yönetiminin yalnızca kurumsal yapı ve mevzuat üzerinden değil aynı zamanda yönetişim ilkeleri çerçevesinde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda afet yönetimi; yönetişim, katılımcılık, hesap verebilirlik ve kurumlar arası koordinasyon gibi unsurlar üzerinden değerlendirilmektedir. Kapucu ve Üstün (2017), Türkiye'de afet yönetiminde yönetişim kapasitesinin geliştirilmesinin, kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi ve yerel aktörlerin sürece daha etkin katılımı ile mümkün olacağını belirtmektedir.

Uluslararası literatürde ise afet yönetimi giderek artan şekilde yönetişim kavramı etrafında ele alınmaktadır. Özellikle UNDRR tarafından ortaya konulan Sendai yaklaşımı (2015), afet risk yönetiminde çok aktörlü katılımı, yerel kapasitenin güçlendirilmesini ve yönetişim kalitesinin artırılmasını temel öncelikler arasında göstermektedir. Bununla birlikte Folke (2006) göre sistemlerin şoklara karşı uyum sağlama ve yeniden yapılanma kapasitesinin sadece teknik altyapıya değil aynı zamanda kurumsal öğrenme ve yönetişim mekanizmalarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Pelling (2010), afet yönetiminde kapasitenin ancak katılımcı ve kapsayıcı yönetişim yapılarıyla mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.

Bu teorik çerçeve ışığında değerlendirildiğinde, Türkiye'de afet yönetimi sisteminin teknik ve kurumsal açıdan önemli ilerlemeler kaydetmesine rağmen, yönetişim boyutunda özellikle yerel kapasite, yatay koordinasyon ve çok aktörlü katılım konularında geliştirilmesi gereken alanlar bulunduğu görülmektedir. Yıldırım ve Saygın (2024), 2023 depremleri sonrasında yaptıkları değerlendirmede, bu eksikliklerin afetlere müdahale ve iyileştirme süreçlerinin etkinliğini sınırlayabildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de afet yönetişimi yaklaşımının daha kapsamlı biçimde ele alınması yalnızca mevzuat ve planların geliştirilmesiyle sınırlı kalmayıp, bu planların uygulanabilirliğini artıracak yönetişim kapasitesinin güçlendirilmesini gerektirmektedir.

Türk afet mevzuatı, tarihsel olarak meydana gelen doğal afetlerin ardından duruma özgü yasalar çıkarma şeklinde gelişmiştir. Bunun doğal sonucu, afete müdahale ve yeniden inşa süreçlerine yönelik yani afet sonrası düzenlemeleri kapsayan mevzuat geliştirilmiştir. Afet öncesi risk

azaltma ve hazırlık süreçlerine sınırlı şekilde değinilmiştir (Erkan, 2010, s. 2). Bu durum Türk afet yönetimindeki bütüncül yaklaşımların kurumsal düzeyde içselleştirilememesiyle ilişkilidir (Kapucu & Üstün, 2017). Türk afet politikaları, yaşanan büyük depremler ve bu depremlere yönelik çıkarılan yasal düzenlemeler dikkate alınarak belirli dönemlere ayrılmıştır. Bu kapsamda, afet politikalarının gelişimi beş ana dönem altında incelenmektedir. 1944 yılı öncesi, 1944-1958 yılları arası, 1958 yılı sonrası ve 1999 Marmara depremi sonrası (Akdağ, 2002, s. 28). Son olarak, 2009'dan günümüze 2023 Kahramanmaraş Depremlerini de kapsayacak yeni bir dönem başlamıştır.

Bu dönemselleştirme hem afetin toplumsal etkileri hem de devletin afet yönetimi anlayışındaki değişimi yansıtmaktadır. 1959 öncesi dönemde uygulanan afet politikaları incelendiğinde, zararların azaltılmasına odaklanıldığı ve her afet türü ile afet bölgesi için ayrı bir politika oluşturulduğu görülmektedir (JMO, 2005). Bu yapının kurumsal koordinasyonu zayıflattığı ve çok aktörlü afet yönetişimi anlayışının gelişiminin önündeki engeller olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuş, 2018: 48).

1999 Marmara depremi, Türkiye'de afet yönetiminde anlayışın ve teşkilatlanmanın değişmesinde milat olmuştur. Bu deprem sonrasında Türk afet yönetiminde afet sonrası müdahale ve iyileştirme odaklı yaklaşımlardan, afet öncesi risk azaltma ve hazırlık aşamalarını güçlendiren bütüncül bir yaklaşıma doğru çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 2009 sonrası dönemle birlikte ve özellikle 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında afet politikalarında yeni bir evreye girildiği kurumsal yapıların, koordinasyon eksikliklerinin, çok aktörlü yönetişim mekanizmalarının ve mevzuatın etkinliğinin yeninden tartışılmaya başlanmıştır (Genç, 2021).

Bu bağlamda Türkiye'de afet yönetimi alanında gerçekleştirilen kurumsal ve yasal reformların önemli kazanımlar sağladığı açık olmakla birlikte, afet yönetişimi perspektifinden değerlendirildiğinde mevcut yapının bazı sınırlılıklar içerdiği görülmektedir. Özellikle merkeziyetçi yapı ile yerel düzeyde uygulama kapasitesi arasındaki uyumsuzluk, kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri ve çok aktörlü katılım mekanizmalarının yeterince kurumsallaşmamış olması, afet yönetimi sisteminin etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Bu noktada benzer afet risklerine sahip olan ve yönetişim temelli reformlarla dikkat çeken Şili örneği, Türkiye açısından önemli bir karşılaştırma zemini sunmaktadır.

4.1. Kurumsal Yapı: AFAD

Türkiye'de kamu yönetimi yapısı, 1980'li yıllardan sonra neoliberal politikalar, Avrupa Birliği uyum süreci ve yönetişim anlayışının etkileri ile dönüşüm yaşamıştır. Kamu yönetimindeki bu

dönüşümler ve reformlar klasik anlamda yönetim anlayışından kopuşu simgelemektedir. Bu dönüşümde kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimlilik, yönetişim ve paydaş katılımı gibi reformlar ön plana çıkmıştır. Yüksek koordinasyon ve hızlı karar almayı gerektiren afet yönetimi alanında yaşanan kurumsal dönüşümün en belirgin örneği de AFAD olmaktadır.

1999 yılında Marmara depremleri sonucunda yaşanılan süreçte Türkiye'de mevcut afet yönetiminin yapısının yeterli olmadığı ve bunun sonucunda da afet yönetiminde değişikliklerin yapılması gerekliliği üzerine durulması gerektiği gündeme gelmiştir. Bunun sonucu olarak 2009 yılında yayınlanan 5902 sayılı kanunla İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur. AFAD'ın kurulmasıyla birlikte, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün görev, yetki ve sorumlulukları; merkez teşkilatında AFAD Başkanlığına, taşra teşkilatında ise İl Afet ve Acil Durum Müdürlüklerine devredilmiştir (5902 sayılı Kanun, md.18). Bu eski yapılanma kurumlar arası yetki karmaşasına, afet anlarında gecikmeye, koordinasyon eksikliğine ve kaynakların etkin kullanılmamasına yol açmaktaydı. Afet ve acil durumlarda yetki ve sorumluluk AFAD'ın kurulmasıyla tek çatı altında toplanmıştır. Bu durum kamu yönetimindeki dönüşümün tipik örneği olmaktadır (Genç, 2021: 161). AFAD'ın kurulması, bütünleşik afet yönetimine geçişi, merkezi koordinasyonu, önleyici afet yönetimi ve paydaşlar arası işbirliğine yönelik yaklaşımın temel göstergesi olmaktaydı (AFAD, 2019). Türkiye'de afet yönetimiyle ilgili idari boyuttaki çalışmalar, AFAD tarafından yürütülmektedir. AFAD'ın kurulması, Türkiye'de afet yönetiminde kriz yönetimi anlayışından risk yönetimi anlayışına geçiş olarak adlandırılmaktadır.

AFAD'ın görevleri ülke düzeyinde afetlere yönelik hizmetlerin gerçekleştirilmesi için önlemlerin alınması, afetler olmadan risk azaltma ve hazırlık ile afet sırasında müdahale ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanmasıdır. Bununla birlikte ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması ve politika ve uygulamaların geliştirilmesini kapsamaktadır (m.30).

AFAD, afetle ilgili faaliyetlerinde sürdürülebilir kalkınmayı odak noktasına alarak, risk azaltma odaklı en etkin ve güvenilir hizmetin sunulmasında yönlendirici ve koordinatör kurum olarak kurgulanmıştır. Afet risklerini azaltmayı amaçlayan AFAD, afetlere dirençli toplum oluşturmayı hedeflemektedir (Özey & Ünlü, 2020, s. 288).

Türk afet yönetimindeki bu değişim, afet öncesi, anı ve sonrasında bütünleşik afet yönetimi sisteminin uygulanmasına geçilmesini ifade etmektedir (Yavuz, 2014, s. 202). Türkiye'de

afetlerin yol açtığı kayıpların sosyal ve ekonomik gelişmelerle ilişkisinin anlaşılmasıyla birlikte afet yönetiminde algı değişimi daha hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu nedenle oluşturulan kalkınma planlarında afet yönetimine ağırlık verilemeye başlamıştır. Afet sonrası kriz yönetimi anlayışından çıkılıp afet riskini azaltmaya yönelik çalışmaların kanun ve yönetmelikte kendine yer bulduğunu söyleyebilmekteyiz. Afet yönetimi kurumsal dönüşümü sadece kriz anında müdahale ile sınırlı kalmamakta bununla birlikte afet sonrası yeniden yapılanma ve iyileştirmeyi kapsayan düzenlemelerle bütüncül bir politika alanına dönüştürülmüştür. Bununla birlikte 6303 sayılı Kanun, afet yönetimi alanında afet sonrası yeniden yapılanma ve iyileştirme politikalarının kurumsal olarak güçlendirilmesine katkı sunmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde AFAD başkanlığı, afet sonrası yeniden inşa ve iyileştirme faaliyetlerinde koordinatör olarak konumlanmış bunun sonucu olarak kurumun rolü yalnızca afete müdahale ile sınırlı kalmayıp, stratejik planlama ve kurumsal eşgüdümü kapsar şekilde düzenlenmiştir (6303 sayılı Kanun). Böylece AFAD, planlama, koordinasyon ve politika geliştiren bir kamu aktörüne dönüşmüştür.

4.2. Türkiye Afet Planları (TARAP, TAMP, TASİP)

Türkiye'de afet planları; bütünleşik afet yönetim sistemi aşamalarını barındıracak şekilde oluşturulmaktadır. Zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamaları planların ana noktasını oluşturmaktadır. Hizmetler arası etkileşimin dikkate alınması esas olmak üzere hizmetlerin tam ve eksiksiz olarak yapılması üzerinde durulmaktadır. Türkiye'de afetlerin neden olduğu zarar ve hasarların azaltılmasına yönelik planlar oluşturulmuş ve buna yönelik belgeler hazırlanmıştır.

Türkiye'de afet öncesine yönelik faaliyetler için "Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)", afet esnasında yapılacak çalışmalarda "Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)" ve afet sonrasında yapılacak faaliyetleri için "Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP)" tanımlanmış ve üç aşamalı bir sistem olarak kurgulanmıştır (TMMOB, 2023, s.293).

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), afet riskini azaltmak için AFAD başkanlığı tarafından hazırlanmıştır. Akademisyenlerin, kurum içi uzmanların ve paydaşların görüş ve katkılarıyla şekillenen TARAP'ta, Sendai Çerçevesi ile uyumlu stratejik öncelikler belirlenmiştir (Sendai, 2015). TARAP, afetler meydana gelmeden afet risklerini en az seviyeye indirmeyi öncelemektedir. Bunun içinde afete dirençli toplumların oluşturulması ve güvenli yerleşim bölgelerinin yapılmasına önem verilmektedir. Bu planda afet riskini en aza indirmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların yetki, görev ve sorumlulukları tanımlanmıştır (TARAP, 2024, s.3).

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), 2014 yılında AFAD tarafından yürürlüğe konulmuştur. Bu plan, Türkiye'de her tür ve ölçekteki afetlere müdahale için görev alacak ilgili paydaşları kapsamaktadır (AFAD, 2024). TAMP'ın amacı, afet ve acil durumlarında müdahale faaliyetlerinden görevli birimlerin sorumluluklarını tanımlamak ve afet öncesi, esnası ve sonrasındaki müdahale planlarının temel kurallarının belirlenmesidir (TAMP, 2024, s. 3).

Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP), afet sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme faaliyetlerini afet öncesinde planlamak ve afet sonucunda ortaya çıkan hasarın etkilerini iyileştirmek amacıyla 2025 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TASİP'te ulusal ve yerel ölçekte yapılacak iyileştirme çalışmalarına yönelik stratejiler ve faaliyetler belirlenmiştir. Bunun oluşumu için kurumlar arası iş birliğinin sağlanması, yapılacak işlerinin önem sırasına göre listelenmesi ve kaynakların etkin şekilde kullanılması gerekmektedir. Bunun yanında iyileştirme faaliyetlerinin takibi, değerlendirilmesi ve raporlandırılması bu planın amaçları arasında sayılmıştır (TASİP, 2025, s. 2).

AYDES, afet ve acil durumlarına yönelik hazırlanan kaynakların etkin kullanılması için Coğrafi Bilgi Sistemleri temelinde hazırlanan web tabanlı bir uygulamadır. AYDES, Hazırlık, risk azaltma, müdahale ve iyileştirme aşamalarının elektronik ortamda izlenilmesine yönelik olarak AFAD tarafından geliştirilmiştir (AFAD, 2024). Bu sistem sayesinde ulusal/yerel düzeyde afet meydana geldiği an, bildirimler, ekiplere SMS ve e-posta ile gönderilebilmektedir.

4.3. Uygulama Örnekleri: 1999 Marmara Sonrası Değişiklikler ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Durum

Türkiye bulunduğu coğrafya nedeniyle başta deprem olmak üzere birçok afeti deneyimlemektedir. Sürekli bir tehlike oluşturan afetlerin neden olacağı can ve mal kayıplarının azaltılmasına yönelik stratejiler geliştirilmektedir. Bu stratejiler uygulanmadığı durumlarda ise 1999 Marmara ve 2023 yılı Kahramanmaraş depremlerinde olduğu gibi can ve mal kaybı yaşanması muhtemeldir. Uzmanlar tarafından bildirildiğine göre aynı bölgede daha yıkıcı bir deprem gerçekleşebilir. Marmara bölgesinde yaşayan nüfus ve buna yönelik artan yapı stoku düşünüldüğünde olası bir depremin meydana gelmesi halinde kentsel ve yeninden yapılaşmaya yönelik stratejilerin belirlenmesi önem kazanmaktadır (Kalkan vd., 2020, s.1).

2023 yılındaki Kahramanmaraş depremleri, Türk afet yönetiminde o güne kadar yaşanan en büyük depremlerdir. Etki alanı ve büyüklüğü nedeniyle afete müdahale konusunda aksaklıklar yaşanmıştır (TMMOB, 2023, s.299). Peki, Türkiye afet mevzuatı, planları ve uygulamaları neden bu depremde işletilememiştir?

AFAD'ın kurulmasıyla kriz yönetimi anlayışından bütünleşik afet yönetimine geçilmiştir. Kriz anına odaklanan klasik afet yönetim modelinin 5902 sayılı Kanun ile daha bütünleşik, koordinasyonu sağlayan ve risk odaklı bir yapıya dönüşmesini sağlamıştır. Bu dönüşüm kamu yönetimindeki reformların etkinlik, verimlilik ve yönetişim ilkeleriyle uyumlu olmasına rağmen uygulamada merkezileşme eğilimleri ve yerel kapasitenin sınırlılığı gibi yapısal sorunlar etkin, verimli ve yönetişim ilkeleriyle olan bağını zayıflatmaktadır.

Yukarıda anlatılan planlar, 6 Şubat depremleri sonrasında ortaya çıkan aksaklıklarla da görüldüğü üzere Türkiye'nin deprem riski bileşenlerine yönelik gereksinimleri karşılayamamıştır (Yıldırım & Saygın, 2024, s. 17). TARAP'ta afet risklerinin azaltılması ve afet nedeni ile ortaya çıkan kayıpların azaltılması hedeflenmekteydi. Ancak, 2023 depremlerinde can ve mal kayıplarının çok yüksek olması planın hedeflerine uygun gerçekleştirilmediğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte depremin 11 ile büyük zararlar vermesi ve depremin ikincil tehlikelerinin TARAP'ta tam ve doğru olarak tahmin edilmemesi ve planda buna yönelik bir verinin olmaması da büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. TAMP'ta depremlere müdahale etki ve düzeyleri belirlenmiştir. 6 Şubat depremlerinde müdahale seviyesi S4 olarak ilan edilmiştir. Ancak, depremin ilk iki gününe bakıldığı zaman afet bölgesine ulaşımda sıkıntılar yaşanmış buna bağlı olarak arama-kurtarma faaliyetlerine geç başlanmış ve acil yardım malzemeleri zamanında ulaştırılmamıştır. Bu açıdan bakıldığında TAMP'ın afet ve acil durum yönetimi alanında kurumların iş birliği ve koordinasyonunun sağlanmasında eksikliklerin olduğu görülmektedir (TMMOB, 2023, s.29). AYDES, AFAD'ın sorumluluğunda coğrafik bilgi sistem tabanlı olan bilişim sistemidir. Bu bilişim sistemi Şubat depremlerinde hangi iş süreçlerinin yürütülmesinde kullanıldığı belli olmamıştır. Bu noktadaki eksiklik için AYDES'in özellikle arama- kurtarma ekiplerinin kullandığı araç ve ekipmanların lojistiğinin yönetilmesinde kullanılması gerekmekteydi. Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) çalışmaları 2025 yılında tamamlanıp yürürlüğe girmiştir. Bu zamana kadar afet sonrasında iyileştirme ve yeniden inşa faaliyetlerinin olmaması Türkiye için önemli bir eksikliktir.

6 Şubat depremlerinin sonuçları ve olası İstanbul depreminin muhtemel etkileri dikkate alındığında, mevzuatın, planların yalnızca teknik detaylarla değil, kurumsal kapasite ve yönetişim mekanizmaları çerçevesinde yeniden oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kapsamlı ve bütünleşik afet yönetimi için, planların tüm kurumlar arası koordinasyon, yerel aktörlerin yetkinleştirilmesi ve toplum-devlet arasındaki güven ilişkisi dikkate alınarak hazırlanması ve bir bütün içerisinde uygulamaya geçirilmesi önemlidir. Bununla birlikte,

Türkiye'nin kendisi gibi deprem ülkesi olan ve gelişmekte olan ülkeler statüsünde bulunan Şili'nin afet yönetiminde başarılı yönetişim uygulamalarını incelemesi, analiz etmesi ve ülke koşullarına uygun şekilde uyarlaması beklenmektedir. Bu açıdan çalışmamızda, Şili'nin afet yönetimi hem teknik hem de yönetişim boyutlarıyla detaylı olarak incelenecek ve karşılaştırma yoluyla Türkiye için öneriler sunulacaktır.

5. ŞİLİ AFET YÖNETİMİ

Afet yönetimi Şili örneğinde sadece teknik kapasite ve kurumsal yapılanmayla sınırlı olmayıp aynı zamanda güçlü ve bütünleşik yönetişim çerçevesinde şekillenmektedir. Afet yönetiminin etkinliği literatürde yönetişim kalitesi, kurumsal koordinasyon ve çok aktörlü katılım düzeyi ile doğrudan ilişkilendirilmektedir (OECD, 2020; UNDRR, 2015). Bu açıdan Şili, özellikle 2010 Maule Depremi sonrasında gerçekleştirdiği kamu yönetimi reformlarıyla afet yönetimi kapasitesini artırarak örnek ülkelerden birisi olmaktadır. Söz konusu bu reformlar sayesinde geleneksel merkeziyetçi yapının yerine çok aktörlü yönetişim anlayışının kurumsallaştırılmış, merkezi ve yerel yönetim kademeleri arasında yetki ve sorumlulukların daha dengeli bir şekilde dağıtılmasını sağlamıştır. Bu durum literatürde vurgulanan yerelleşme ve yetki devri yoluyla afetlere karşı dirençlilik artırımıyla örtüşmektedir (OECD, 2020). Bununla birlikte katılımcı yönetişim anlayışı doğrultusunda sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve halkın karar alma süreçlerine dâhil edilmesi, afet yönetiminde toplumsal farkındalığı artırarak afet riskini azaltma politikalarının etkililiğini güçlendirmiştir (UNDRR, 2015).

Bu çerçeve Şili'de SENAPRED aracılığıyla oluşturulan kurumsal yapı, sadece dikey hiyerarşik ilişkileri değil bununla birlikte kurumlar arası yatay etkileşimi de kapsayan bir ağ yönetişim modeline de işaret etmektedir. Afet yönetiminde ağ yönetişimi yaklaşımı farklı aktörler arasında bilgi akışını hızlandırmakta, kaynakların etkin kullanımını sağlamakta ve karmaşık risk ortamlarında esnek ve uygulanabilir politika üretimini mümkün kılmaktadır. Bu durum çok aktörlü ve etkileşim temelli yapıların krizlere karşı daha dirençli sistemler oluşturduğu vurgulanmaktadır (UNDRR, 2019).

Şili örneğinde kamu yönetimi reformları ile afet yönetimi kapasitesi arasında doğrudan ve çok boyutlu ilişki söz konusudur. Kurumsal koordinasyon kapasitesi, yerelde afetlere hızlı müdahale yetkinliği ve toplumsal olarak afetlerin farkında olmak ve dirençlilik gibi unsurların olması afet yönetiminin bütüncül bir politika alanı olarak ele alınmasını sağlamaktadır (Villagra, P. & Quintana, C., 2017). Bu yönüyle Şili, afet yönetişiminin sadece merkezi yönetime dayalı bir yapıdan ziyade çok aktörlü, çok katmanlı ve etkileşim temelli bir yönetişim modeli ile daha etkili hale getirilebileceğini ortaya koymaktadır (Chile, 2025; Sandoval & Voss,

2016). Bu model, Türkiye gibi benzer afet tehlikesine sahip ülkeler açısından değerlendirildiğinde, özellikle afetlerin yerelliği olgusundan dolayı yerel yönetimlerin yetkilerinin güçlendirilmesi, toplumdaki tüm kesimlerin katılımının arıtılması ve kurumlar arası koordinasyonun geliştirilmesi ve toplumun afetlere dirençli olabilmesi için farkındalıklarının artırılması bakımından önemli bir politika karşılaştırma zemini sunmaktadır.

Siyasi, coğrafi ve sosyal faktörlerin birleşimi nedeniyle Şili, dünyanın en savunmasız ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Şili, depremler, tsunamiler, volkanik patlamalar, orman yangınları, seller ve heyelanlar gibi birçok tehlikeye maruz kalmaktadır. Şili, dünyanın en sismik ülkelerinden birisidir. 16. yüzyılın ortalarından bu yana ülke tarihine damgasını vuran çok sayıda devasa deprem yaşanmıştır. Depremlerle yaşamaya yönelik temel çabalar 20. yüzyılın başlarında, 1928 ve 1939 depremlerinden sonra başlamıştır. Özellikle, 1960 Valdivia depremi 9,5 büyüklüğüyle şimdiye kadar kaydedilen en güçlü depremdir ve büyük yıkıma ve tsunamiye neden olmuştur. 2010 Maule depremi 7,8 büyüklüğünde kaydedilmiştir ve 500'den fazla kişinin ölümüne, önemli altyapı hasarına ve 30 milyar ABD doları olarak tahmin edilen ekonomik kayıplara neden olmuştur. Ardından gelen her büyük depremde ve bunların ağır sonuçlarıyla, depreme dayanıklı inşaat için tasarım standartlarının titizlikle uygulanmasına önem verilmiştir. Şili, dünya üzerinde çok şiddetli depremlerin merkezi konumundadır. Buna rağmen kayıpların az olmasının şans ya da kaderle açıklanması beklenemez (Koçak, 2010, s.357). Şili yaşanan acı olaylardan ders çıkarmış ve özellikle yapıların güvenle inşa edilmesi için kanunları sıkı tutmuştur. Kanunlarda da belirtildiği üzere depreme yönelik yapı standartları belirlenmiştir. Buna göre deprem sırasında bina ağır hasar görmüş bile olsa insanların yaşamını garanti edecek şekilde yapılması ve binanın yıkılmaması gerekmektedir.

5.1. Kurumsal Yapı: SENAPRED (Önceki Adıyla ONEMI)

İçişleri ve Kamu Güvenliği Bakanlığı Ulusal Acil Durum Ofisi ONEMI, 1974 tarihinde kurulmuştur. ONEMI, afetlerin önlenmesi, organizasyonu ve koordinasyonunun sağlanması ve afet riskini azaltmak amacıyla Ulusal Sivil Koruma Sistemi'nden sorumlu tek organ olarak faaliyet göstermekteydi (ONEMI, 2020). ONEMI, 2002 yılında Ulusal Sivil Koruma Planı ile resmi olarak görevlendirildi. Şili, 2005 yılında Hyogo Eylem Çerçevesi' ne katıldı ve bu uluslararası afet riskini azaltma çabaları çerçevesi, ülkenin afet riskini yönetme yöntemlerinin gelişmesine zemin hazırladı ve afet riskini yönetme eylemlerinin siyasi engelleri aşmasını sağladı. Şili afet yönetimi, merkezi ve hiyerarşik görünümdeydi. Bunun yanında toplum, eyalet ve bölgesel düzeyde birçok komiteden oluşmaktaydı. Afetleri önleme, afetlerin zararlarını

azaltma ve afetlere hazırlıklı olma bu komitelerin planlarında bulunmaktaydı (Freeman vd., 2002).

2010 Maule depreminin ardından, Şili Hükümeti, BM'den Ulusal Sivil Koruma Sisteminin tamamını gözden geçirmesini talep etti. Bu sistem, ONEMI tarafından koordine edilen kamu, özel ve sivil toplum kurumlarından oluşmaktaydı. 2011 yılında Afet Riskini Azaltma Ulusal Platformu kuruldu ve bu platform, kamu hizmetleri ve sivil toplum kuruluşlarını koordine eden ulusal bir kurum olarak faaliyetlerini yerine getirmiştir. Bu platformun ilk görevi, Hyogo Eylem Çerçevesi'nin beş öncelikli alanına dayalı olarak ilk Ulusal Afet Risk Yönetimi Politikasını oluşturmaktı. Politika, 2014 yılında ilan edildi ve 2015 yılında Hyogo Çerçevesi'nin halefi olan Sendai Çerçevesi'ne göre güncellendi. Politika, ilk Ulusal Stratejik Plan'ın oluşturulmasını sağlamıştır.

Şili'de risk yönetimi için ONEMI tarafından uygulanan yasal araçlar, öncülleri, hedefleri, kavramları veya değerlendirme yapılarını belirtmemekte ve açık yetki ve sorumluluklar sağlamaktadır. Ulusal Sivil Koruma Planı, "ONEMI, depremlerden veya afetlerden kaynaklanan sorunları önlemek veya çözmek amacıyla eylemleri planlamak, koordine etmek ve yürütmekle görevli merkezi bir kamu hizmeti olarak kurulmuştur" ifadesini içermektedir. İlk özel hedef, bu ulusal sivil koruma yönetim çerçevesinin, risklerin ve kaynakların ilgili gerçeklerini dikkate alarak, bölgesel, il ve belediye planlaması için yapılandırılmış bir temel görevi gören, âdemi merkeziyetçi bir yönetim perspektifine dayandırılması gerektiğini belirtmektedir. Kamu hizmetlerinin merkezileştirilmesi, risk ve afet yönetim sistemlerinin farklı düzeylerdeki idaresinin ademi merkeziyetçiliğe bir zorluk teşkil etmektedir (Silva vd., 2024).

Şili'nin giderek tehlikeli hale gelen risklere maruz kalmasına rağmen, ülkenin kırılganlığı, artan kurumsal kapasite ve afet yönetim sistemini geliştirme konusunda onlarca yıllık deneyim sayesinde azaltılmıştır. Şili, yalnızca son on yılda bir dizi reformla afet risk yönetimi için yasal ve düzenleyici çerçevesini güncellemiştir. 2021 yılında, yönetim kademeleri arasındaki etkili koordinasyonu etkileyen, daha önce oldukça merkezi bir yaklaşımı ele almak için afet risk yönetimi için yeni bir yasal çerçeve oluşturulmuştur. Yeni yasal çerçeve, özellikle afet risk azaltma komitelerinin kurulması ve hükümet ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun iyileştirilmesi yoluyla, yerel düzeylerdeki kapasiteyi güçlendirerek karar alma sürecini âdemi merkeziyetçi hale getirmektedir. Yeni yasal çerçeve ile sırasıyla SNPC ve ONEMI'nin yerini alan SINAPRED ve SENAPRED'i kurulmuştur. Bu kurumsal yeniden yapılanma ile uyumlu olarak, Şili hükümeti afet riskinin azaltılmasına yönelik çabalarını

güçlendirme ve altyapı dayanıklılığını artırma konusunda kararlılığını göstermiştir. SENAPRED'in liderliği ve uluslararası kuruluşların desteğiyle Şili, kritik altyapıyı güçlendirmek ve afet riskinin azaltılması için kapsamlı eylem planları geliştirmek amacıyla birçok sektörde projeler başlatmıştır (Chile, 2025).

SINAPRED sistemi, afet yönetimi döngüsünün aşamalarıyla ilgili yetkilere sahip bir dizi kamu ve özel kuruluşlardan oluşur. Sistem içindeki kuruluşlar, belediye düzeyinden il, bölge ve ulusal düzeye kadar merkezi olmayan ve kademeli bir şekilde organize edilmiştir. SINAPRED, standartlar, politikalar, planlar, araçlar ve prosedürler aracılığıyla yeterli önlemlerin alınmasını sağlar. SENAPRED ise doğal ve insan kaynaklı acil durumların ve afetlerin önlenmesi ve bunlara müdahale için kamu ve özel kaynakların planlanması ve koordinasyonunu yürütmekle görevlidir. SENAPRED, bakanlıklara, delegasyonlara, bölgesel yönetimlere, belediyelere ve ulusal, bölgesel, il ve belediye düzeyindeki sivil koruma kurumlarına acil durumların, afetlerin ve felaketlerin önlenmesi ve yönetimi için modeller ve planlar sağlar. Aynı şekilde, yasal görevini yerine getirmek için SENAPRED, hükümet tarafından belirlenen parametreler dâhilinde, riskli durum, acil durum veya felaketlerin meydana gelmesinin olası etkilerini önlemek veya azaltmak için hem kamu hem de özel sektörden mevcut kaynakları seferber etmekten sorumludur. SENAPRED acil durum yönetimini ademi merkeziyetçi hale getirmek, izleme, uyarı ve iletişim sistemlerini modernize etmek, kurumlar arası ve kamu-özel sektör koordinasyonunu teşvik etmek, topluluk düzeyinden gelen ve topluluk düzeyine giden bilgileri entegre etmek için araçlar geliştirmek ve organizasyonel gelişim, inovasyon ve cinsiyet haklarına odaklanan SINAPRED sistemini geliştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir (Chile, 2025).

Şili'nin Afet Riskinin Azaltılmasına Yönelik Ulusal Politikası: 2020-2030 Ulusal Stratejik Planı, afet riskini anlamak, yönetişimi güçlendirmek, kritik altyapının dayanıklılığına yatırım yapmak ve sürdürülebilir toplumsal kalkınma için bir çerçeve sağlamak gibi öncelikleri de vurgulamaktadır. Bu politika, 2040 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, Yeni Kentsel Gündem Habitat III, Paris Anlaşması ve Sendai Çerçevesi gibi önemli küresel gündemlere entegre edilmiştir. Bu gelişmeler, Şili'nin daha dayanıklı bir toplum inşa etme konusundaki kararlılığını ve ülkenin doğal afetlerin etkilerini etkili bir şekilde yönetme ve hafifletme kapasitesini yansıtmaktadır.

Şili'de 1960 Valdiva depremi bir milat olarak kabul edilmektedir. Bu deprem sonrasında depreme hazırlık ve müdahale modeli oluşturulmuş ve her depremde eksikliklerini görerek deprem yönetmeliklerini yenileyerek ilerleme göstermişlerdir. Bu yönetmeliklerin öne çıkan

unsurları yapı stoklarındaki donatılar ve sıkı güvenlik koşulları gösterilebilmektedir. Afet risk yönetiminde Şili, yapılar için dayanıklılık kültürü oluşturarak sürdürülebilir bir yaşam hedeflemiş ve uygulamışlardır. Şili'nin başarısının arkasında her depremden toplumsal olarak öğrenilen tecrübeler ile davranış biçimlerinin buna göre belirlenmesi şeklinde olmuştur (Of& Öztürk: 2022, s. 354; Yolcu & Bekler, 2021).

Şili anayasası, afetlere karşı alınacak önlemlerde merkezi hükümetin üzerine düşen sorumlulukları sıkı bir şekilde tanımlayan kanunlardan oluşmaktadır. 2002 yılında ülkede merkezi ve yerel yönetimlerin afetle baş edebilmesi için önlemleri tanımlayan plan oluşturulmuştur. Bu plan çerçevesinde Şili hükümeti depremden etkilenen bölgelerdeki faaliyetlerin koordine edilmesi, iyileştirme çalışmalarının yapılması ve yeniden yapılanmayı yönetecek ulusal acil durum kurtarma ofisini kurmuştur. Şili kanunlarının başarısını ülke çapındaki afetlere karşı düzenli olarak tatbikatlar düzenlemesi gösterilebilir. Afete dirençli bir toplum oluşturmak amacıyla, anaokulu çağından başlamak üzere çocuklara yılda üç defa tatbikat için eğitim verilmektedir. Bu tatbikatların amacı, her çocuğun afet anında nerede olursa olsun hazırlıklı olmasını sağlamaktadır (Hamsici, 2023).

2014 yılında afetlere hazırlık yapılması için Ulusal Afet Risk Yönetimi Politikası kabul edilmiştir. Şili'de Ulusal Sivil Koruma Planına göre tıpkı trafik ışıkları gibi afetin büyüklüğüne bağlı olarak kırmızı, sarı ya da yeşil alarm verilmekte buna göre toplum ve kurumlar hareket etmektedir. Afetin meydana gelmesi durumunda tahliye planları önceden belirlenmiş ve halk ile paylaşılmıştır (Chile, 2025).

5.2. Uygulama Örneği 2010 Maule Depremi Sonrası İyileştirme Çalışmaları

Şili'de 1960 yılından itibaren deprem zararlarını azaltmak için önemli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Önlem kültürü geliştirerek toplumun tüm kesimlerinin bu kültürü benimsemesine öncelik verilmektedir. Depremlere önlem olarak Şili'nin her bölgesinde zemin ve arazi etütleri yapılmakta ve zeminlerin sismik tasarıma uygun olup olmadığı konusunda birçok teste tabi olmaktadır.

Afet yönetiminde önemli bir başarı örneği sunan Şili'de 2010 depremlerinin sonuçları, Şili'nin afet hazırlığı ve müdahale stratejilerinin etkinliğini açıkça göstermektedir. Bu başarı, erken uyarı sistemleri, sağlam bina kodları, toplumda yüksek afet bilinci ve etkin iletişim gibi faktörlere bağlanabilir. Ancak, 2010 depreminde yaşanan hasarın büyük bir kısmının tsunamiden kaynaklandığı, eğitim, sağlık, güvenlik gibi kamu hizmetlerinin sunumunda aksaklıklar yaşandığı; ulaşım ve altyapı sistemlerinin kullanılamaz duruma geldiği

bildirilmiştir. Bu afetten sonra halkın karar alma süreçlerine etkin katılımıyla tsunami konusunda erken uyarı sistemleri gibi çok daha sıkı tedbirler almış; ayrıca yeniden inşa süreçlerinde kamu hizmetlerinin de kesintiye uğramaması için stratejiler belirlenmiştir (Kalkan vd., 2020, s. 156-157).

Şili'de erken uyarı sistemi (CAT), ulusal olarak bölgenin sürekli olarak izlenmesini sağlamaktadır. CAT, afet ve acil durum halinde canlıları, binaları ve çevreyi etkileyebilecek hasarları en kısa sürede toplamak, değerlendirmek ve duyurmak için olayların oluşum ve gelişimlerinin izlenmesine olanak tanımaktadır (Chile, 2025).

2010 yılında Maule Depremi, mevcut bina yönetmelikleri sayesinde can kaybı sınırlı kalarak 1000'in altında gerçekleşmiştir (Lovett, 2010) . Ancak deprem, bu düzenlemelerin uygulanmasının daha sıkı denetlenmesi gerektiğini ortaya da koymuştur. Özellikle farklı bölgelerin başken Santiago ile iletişim kuramaması, afet anında iletişim altyapısındaki zayıflıkları ortaya koymuştur. Ayrıca bu deneyim sadece dayanıklı yapıların yeterli olmadığını aynı zamanda zemin özelliklerinin de dikkate alınarak yapılaşma planlaması yapılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

2015 yılında ise, Şili'de 8.2 büyüklüğünde meydana gelen depreme rağmen, getirilen sıkı düzenlemeler ile altyapıya ve afete hazırlığa yapılan yatırımların artması, depremin nispeten düşük can kaybıyla sonuçlanmasını sağlamıştır. 2015 yılında meydana gelen depremde, halı uyarmak amacıyla deprem bölgelerinde yüksek sesli sirenler içeren erken uyarı sistemi etkin biçimde kullanılmıştır. Tahliye sürecinde, ambulans, itfaiye ve polis ekiplerinin hızlı koordinasyonu sayesinde insanlar kısa sürede güvenli alanlara yönlendirilmiştir. Deprem sonrasında oluşması muhtemel tsunami riskine karşı cep telefonları aracılığıyla gönderilen uyarı mesajlarıyla kıyı bölgelerinin hızla boşaltılması sağlanmıştır (UNDRR,2015).

Bununla birlikte, Şili'de halkın acil durumlarda devletin yetkileri ve alınacak önlemler konusunda düzenli olarak bilgilendirilmesi önemli yer tutmaktadır. Bu açıdan yağma gibi olumsuzlukların önlenmesi için güvenlik güçlerinin hızla konuşlandırılabildiği ve yardımların afet bölgelerine etkin şekilde ulaştırabildiği sistem geliştirilmiştir.

Uzun yıllar sürdürülen eğitimler, tatbikatlar ve sürekli güncellenen tahliye planları sayesinde toplumun afetlere hazırlık düzeyi oldukça artış göstermiştir. Bu nedenle Şili'de deprem kaynaklı kayıpların azalmasında yalnızca sıkı yapı denetimleri değil aynı zamanda toplumsal bilinç, afetlere hazırlık ve kriz anındaki ve sonrasındaki koordinasyon da belirleyici olmuştur.

6. TÜRKİYE VE ŞİLİ AFET YÖNETİMİ VE YÖNETİŞİMİ KARŞILAŞTIRMASI

Türkiye ve Şili örnekleri yükselen piyasa ekonomileri kategorisinde yer almakta ve genellikle gelişmekte olan ülkeler olarak sınıflandırılmaktadır. Buna karşın, afet yönetimi performansları belirgin biçimde farklılık göstermektedir. Şili, özellikle deprem ve tsunami gibi afetlerde Türkiye'ye kıyasla daha başarılı sonuçlar elde etmektedir. Tablo 1'de iki ülke arasındaki farklar sunulmuştur. Bu farklılıkların ardında, Şili'nin 2002-2023 dönemine ait yönetişim göstergelerinin (siyasi istikrar, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluk gibi) Türkiye'den daha güçlü olması yatmaktadır. Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası Türkiye'de çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. Bu kayıpların temel nedenleri arasında, depremlere yönelik alınmayan önlemler, unutma kültürü, kaçak yapılaşma, altyapı sistemlerinin yetersizliği ve erken uyarı sistemlerinin eksikliği yer almaktadır. Bunun yanı sıra, denetim mekanizmalarının etkin çalışmaması, imar politikalarının siyasi çıkarlar ve yolsuzluk ilişkileri doğrultusunda şekillenmesi, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki baskınlığı (aşırı merkeziyetçi yapı) ve karar süreçlerinde şeffaflık ile hesap verebilirliğin sınırlı olması, Türkiye'nin afet yönetiminde başarısızlığa yol açan temel yönetişim sorunlarını oluşturmaktadır.

Tablo 1. Türkiye ve Şili Afet Yönetimi ve Yönetişimi Karşılaştırması

	Şili	**Türkiye**
Sorumlu Kurum	SENAPRED	AFAD
Afet Yönetim Modeli	Yerel ve çok aktörlü yapı	Merkeziyetçi yapı
Karar Alma Mekanizmaları	Toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla kararların alınması	Merkezi
Afet Politikalarının Varlığı ve Uygulanabilirliği	Sert Yasalar ve Denetim mekanizması güçlü	Var, denetim mekanizması yeterli değil
Tatbikat ve Eğitim	Ana okuldan itibaren, yılda 3 kez ve senaryo bazlı	Düzenli değil, genellikle afetten sonra artan ilgiyle
Sivil Toplum ve Özel Sektör Katılımı	Afet öncesinden itibaren katılım	Afet sonrası dönemde katılım artış eğilimi göstermekte
Toplumsal Afet Bilinci	Afet Kültürü var	Afetten sonra artıyor ve belli dönem sonra unutuluyor
Yapı Stoku Dayanıklılık Kültürü	Mevzuat ve yasalarla korunuyor, Belediyeler aracılığıyla titizlikle denetleniyor.	Yok
Erken Uyarı Sistemlerinin Varlığı ve İşlerliği	CAT sistemi var ve günün koşullarına göre güncelleniyor.	AYDES sistemi var ancak afet anında koordinasyonu sağlamada eksiklikleri bulunmaktadır.
Afet Öncesi, Sırası ve Sonrası Planlar	Var ve güncellenerek uygulanıyor.	Planlar var ama uygulamada eksiklikleri bulunuyor
Yönetişim Göstergeleri (2002-2023) (hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik, düzenleyicilik kalitesi, hükümet etkinliği, siyasi istikrar ve yolsuzluğun önlenmesi)	Görece daha güçlü	2014'ten bu yana düşüş göstermekte

Kaynak. Literatürün taranması sonucunda yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

2002-2023 döneminde Dünya Bankası (WDI) yönetişim göstergeleri incelendiğinde, Türkiye'nin özellikle siyasi istikrar, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluk göstergelerinde Şili'nin oldukça gerisinde olduğu görülmektedir. Bu durum, afet öncesi risk azaltma, afet sırasında müdahale ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinde kurumlar arası koordinasyon ve etkinliğin sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

Buna karşılık, Şili'de her depremden alınan dersler sonucunda kanun ve yönetmelikler sürekli güncellenmekte, imar politikaları sıkı denetim mekanizmaları çerçevesinde uygulanmakta ve yolsuzluk riskleri minimize edilmektedir. Afet bilinci, toplumun tüm kesimlerine eğitim ve tatbikatlarla yerleştirilmiş; halk ile yöneticiler arasındaki güven ilişkisi güçlendirilmiştir (Hamsici, 2023). Deprem sonrası ikinci tehlike olan tsunamiler için erken uyarı sistemleri her olaydan sonra iyileştirilmekte ve coğrafi bilgi sistemleri ile desteklenen kapsamlı iletişim ağı can kayıplarını minimize etmektedir.

Şili'nin başarısında etkili bir diğer unsur, hükümetin imar affına izin vermemesi ve kayıt dışı yapılaşmayı önlemeye yönelik işletilen etkili denetim mekanizmalarıdır (Of & Öztürk, 2022,s. 355). Bu uygulamalar, hem yolsuzluk risklerini kontrol altında tutmakta hem de halkın yöneticilere güvenini artırmakta, toplumun afet süreçlerine aktif katılımını sağlamaktadır. Deprem sonrası yeniden inşa süreçlerinde halkın görüşünün alınması, toplum-hükümet iş birliği ve sürdürülebilir planlama, Şili'de afet yönetiminin yönetişimle güçlendiğinin somut göstergesidir.

Şili'de geçmişten ders alan bir ülke olarak, meydana gelen afetler nedeniyle ölüm sayısı oldukça azdır. Ulusal Acil Durum Ofisi, depremden etkilenen yerleşim yerlerinde arama-kurtarma çalışmalarını koordine etmekte, yeniden yapılanma ve iyileştirme süreçlerini yürütmektedir. Bina yönetmeliğine sıkı uyum sağlanması ve işyerlerinin acil durum planları hazırlaması yasal olarak zorunludur. Afetlere dirençli bir toplum oluşturmak için okul çağından başlayarak düzenli tatbikatlar, simülasyonlar ve afet kitleri dağıtılmaktadır.

Türkiye'de ise tüm yasal mevzuata rağmen, denetleme mekanizmalarının etkin çalışmaması, merkeziyetçi yönetim anlayışının yerel yönetimlerin kapasitesini sınırlaması, sivil toplumun zayıf katılımı ve imar politikalarının yolsuzluk ve siyasi çıkarlarla şekillenmesi, afet bilincinin toplumda yerleşmesini engellemektedir. Bu durum, afet yönetiminin yalnızca müdahale odaklı kalmasına ve bütünleşik afet yönetim sisteminin plan ve kanunların ötesine geçememesine neden olmaktadır. Afetler, hem büyük insani kayıplara yol açmakta hem de ülke ekonomisini derinden etkilemektedir (Yolcu & Bekler, 2020, s. 80).

Bu karşılaştırma göstergeleri, Türkiye'de afet yönetiminde yaşanan kayıpların yalnızca teknik eksikliklerden değil, aynı zamanda yönetişim ve kurumsal kapasite sorunlarından kaynaklandığını göstermektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, bulunduğu coğrafyanın özelliklerinin getirmiş olduğu farklı doğal afetlerin yoğun etkisine maruz kalmakta ve bu anlamda dezavantajlı ülke konumundadır. Türkiye, yıkım gücü yüksek fay hatlarının üzerinde bulunduğu için her an deprem riski altındadır (Başıbüyük, 2004). Şili, "Pasifik Ateş Halkası" olarak adlandırılan bölgede bulunmaktadır. Bu coğrafi bölgede deprem, volkanik patlamalar ve tsunami gibi doğal afetler sık sık meydana gelmektedir. Bununla birlikte dünyanın kayıtlara geçmiş en güçlü ve yıkıcı 12 depreminden dördü bu bölgede meydana gelmiştir. Depremlerin etkisini bu denli yaşayan ülkede, deprem risklerini azaltmaya yönelik politika ve uygulamalara daha çok önem verdiği görülmektedir. Günümüzde depremlerde büyük kayıplar vermeyen bir ülke olan Şili, bu başarısını Japonya gibi zengin bir ülke olmamasına rağmen gerçekleştirmiştir. Bu nedenle yüksek deprem tehlikesi taşıyan ve afet yönetimi ve yönetişim yapıları açısından farklılaşan Şili ve Türkiye örnekleri, afet yönetimi ile afet yönetişimi arasındaki ayrımı somut biçimde tartışmak için uygun bir karşılaştırma örneklemi sunmaktadır. Bu çalışma, iki ülke deneyimi üzerinden afetlere kurumsal müdahale kapasitesi ile çok aktörlü yönetişim mekanizmaları arasındaki etkileşimi görünür kılarak afet yazınına katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışma yönetişim kapasitesi ile afet yönetimi performansı arasındaki ilişkiyi Şili ve Türkiye örnekleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda iki temel soruya yanıt aranmaktadır: İlk olarak Şili ve Türkiye'nin yönetişim göstergeleri bağlamında nasıl bir farklılık sergilediği incelenmektedir. İkinci olarak bu farklılıkların afet yönetimi performansına ne şekilde yansıdığını analiz edilmektedir.

Şili'nin yönetişim göstergelerinde görece daha yüksek performans sergilemesi, afetlere hazırlık ve müdahale kapasitesine doğrudan yansımış; hesap verebilirlik, şeffaflık ve kurumsal etkinlik afet yönetiminde sürdürülebilir sonuçlar üretmiştir. Türkiye'de ise yönetişim göstergelerindeki dalgalanmalar, afet riskini azaltmaya yönelik politikaların tutarlılığı ve uygulanabilirliği açısından sınırlılıklar yaratmış, bu durum afet sonrası toparlanma süreçlerine de yansımıştır. Dolayısıyla Ahrens ve Rudolph'un (2006) yönetişim-kalkınma-savunmasızlık ilişkisine dair vurgusu, söz konusu iki ülkenin deneyimleriyle de uyumludur: güçlü yönetişim yapıları yalnızca ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda afetlere karşı dirençliliğin de temelini oluşturmaktadır.

Şili'nin iyi uygulama örneklerinin Türkiye'de benimsenmesi; kurumlar arası koordinasyonun artırılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, imar politikalarının siyasetten ve yolsuzluk etkilerinden bağımsız hale getirilmesi, sivil toplumun güçlendirilmesi ve toplum-devlet arasındaki güven ilişkisinin yeniden tesis edilmesi ile mümkün olacaktır. Böyle bir yaklaşım, can kayıplarını azaltmanın yanı sıra, afetlerin ekonomik ve sosyal etkilerini de önemli ölçüde hafifletecektir.

Şili'de deprem yönetiminde elde edilen başarılar, yalnızca teknik önlemler ve mevzuat uygulamalarından kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda halkın bilinçlendirilmesi, yerel aktörlerin süreçlere aktif katılımı, afet anında koordinasyon kapasitesinin yüksek olması ve yönetişim mekanizmalarının etkin çalışması da belirleyici rol oynamaktadır. Uzun yıllar boyunca ülke genelinde yerel topluluklar afetlere hazırlık süreçleri konusunda sistematik biçimde eğitilmiş, çok sayıda deprem tatbikatı gerçekleştirilmiş ve tahliye güzergâhları düzenli olarak gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda, Şili'de afet kaynaklı kayıpların belirgin ölçüde azalması yalnızca katı yasal düzenlemelerin uygulanması ve etkin denetim mekanizmalarıyla açıklanamaz aynı zamanda güçlü yönetişim yapıların sağladığı toplumsal bilinç düzeyi ve afet anında sağlanan etkin koordinasyon da bu başarının temel belirleyicileri arasında yer almaktadır.

Şili'de afet yönetiminin birçok artısı olmasına rağmen eksikleri olduğu varsayılırsa Türkiye'deki afet yönetiminin ilerleyen dönemlerde afet yönetimi sistemine benzer bir seviyeye ulaşacağı öngörülebilir. Sonuç olarak çalışmamız kapsamında Şili'den çıkarılabilecek derslerin Türkiye'deki afet yönetim sisteminin gelişmesi için şu öneriler sunulmuştur. İlk olarak afet mevzuatının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Buna yönelik planlar yeniden düzenlenmelidir. Afet mevzuatının geliştirilmesi yeterli olmamakla birlikte uygulamada denetimlerin katı şekilde gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Türkiye, Şili'deki uygulamalar dâhilinde afet yönetiminde afet sonrası müdahale refleksinden çıkarak yerel kapasiteyi güçlendiren ve toplumun tüm kesimlerinin katılımını sağlayan afet yönetişim modeline geçmelidir. Bunun oluşumu için afetlerin yerelliği ilkesi nedeniyle AFAD'ın yetki, sorumluluk ve kaynaklarının yerel yönetimlere devretmesi merkezi olarak bu yetkiyi koordine etmesi afet öncesi, anında ve sonrasındaki etkin ve verimli yönetim için önemli görülmektedir.

Yapılar için dayanıklılık kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Bunun için inşaat yönetmelikleri çıkarmak yeterli olmamakta istikrarlı bir şekilde uygulanıyor olması ve sıkı denetimin uygulanmasına bağlıdır. Bu nedenle yerel yönetimlerin bu denetim mekanizmasını gerçekleştirebilmesi için kapasitesini ve bütçesini arttırması gerekmektedir. Bunun yanında

sağlam bina yapmanın yanında toprak yapısının da sınıflandırılması ve buna göre bina inşaatına izin verilen bir sistemin kurulması gereklidir.

Afete dirençli toplumlar oluşturmak için Şili'de yapılan uygulama olan anaokulundan itibaren tatbikat eğitimi istikrarlı şekilde verilmelidir. Bu eğitimler afet anında nerede olursa olsun hazırlıklı olmasını sağlamaktadır.

Önlem kültürünün gelişimi için toplumun tamamının bu kültürü benimsemesi ve katılımının sağlanması gerekmektedir. Bunun için de örneğin afetler meydana gelmeden önce tahliye planları oluşturulup halka bildirilmesi gerekmektedir. Halkın afet ile bilgilendirilme araçlarının gelişimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bunun sonucunda halkın deprem anından nasıl koordinasyon sağlayıcına yönelik bilgilendirme halkın afetlere olan bilincini arttıracaktır.

Bütünleşik afet yönetiminde merkezileşme eğilimleri ve yerel kapasitelerin sınırlılığı nedeniyle yönetişim ilkelerini uygulanmasında zayıflıklar bulunmaktadır. Bunun çözümü olarak bütünleşik afet yönetiminin yanından toplum tabanlı afet yönetiminin sisteme entegre edilmesi ve yönetişim unsurlarından olan kamu özel ve sivil toplumun afet yönetimi sürecine katılımını sağlanması gerekmektedir. Bunun için sivil toplum kuruluşlarının afetlerde aktif görev alabilmesini sağlamak için teşvikler sunulmalı, gönüllü çalışmalarının önemine vurgu yapılmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik komite onayı ve/veya yasal/özel izin gerektirmeyen bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Araştırmacının Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Araştırmacının Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

AFAD. (2019). *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*. https://www.afad.gov.tr/

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). *Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) 2022–2030*. T.C. Resmî Gazete (31890, 8 Temmuz 2022).

Ahrens, J., & Rudolph, P. M. (2006). The importance of governance in risk reduction and disaster management. *Journal of Contingencies and Crisis Management, 14*(4), 207–220.

Akdağ, S. E. (2002). *Mali yapı ve denetim boyutlarıyla afet yönetimi*. Sayıştay Başkanlığı.

Avaner, T., & Çoşkun, A. M. (2025). Karşılaştırmalı afet yönetimi Türk ve Fransız jandarması örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18*(1), 341–360. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1555576

Aydıner, T., & Özgür, H. (2014). Yönetişim ve doğal afetler: Türkiye'de doğal afet yönetişimi ne kadar hangi biçimde mümkün? *12. Kamu Yönetimi Forumu* (s. 395–405). Aydın.

Başıbüyük, A. (2004). Yetişkinlerde deprem bilgisi ve etkili faktörlerin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, (161), 205–218.

Center for Excellence in Disaster Management and Humanitarian Assistance. (2025). *Chile disaster management reference handbook*. www.cfe.dmha.org

Ergünay, O. (1996). Afet yönetimi nedir? Nasıl olmalıdır? Erzincan ve Dinar deneyimleri ışığında Türkiye'nin deprem sorunlarına çözüm arayışları. T. Tankut (Ed.), *TÜBİTAK Deprem Sempozyumu*. Ankara.

Erkan, E. A. (2010). *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye'de yaşanan sorunlar* (DPT Uzmanlık Tezi). Ankara.

Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change, 16*, 253–267.

Freeman, P. K., Martin, L. A., Linnerooth-Bayer, J., Mechler, R., Pflug, G., & Warner, K. (2002). *Disaster risk management: National systems for the comprehensive management of disaster financial strategies for natural disaster reconstruction*. Inter-American Development Bank.

Ganapati, N. E. (2008). Disaster management structure in Turkey: Away from a reactive and paternalistic approach? J. Pinkowski (Ed.), *Disaster management handbook*. CRC Press.

Genç, F. N. (2021). *Afet yönetimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Gül, S. K. (2024). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri afet yönetim sistemlerinin karşılaştırmalı analizi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 59*(3), 1523–1539.

Hamsici, M. (2023). *Şili depremle mücadelede nasıl başarılı oldu?* https://www.bbc.com/turkce/articles/cd125km7pzjo

JMO – Jeoloji Mühendisleri Odası. (2005). *Afetler ve ulusal afet yönetim sistemi üzerine genel değerlendirme*. https://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=50&tipi=5&sube=0

Kalkan, M., Kaçar, A. D., & Alptekin, O. (2020). Ülkelerin deprem sonrası yeniden yapılaşma süreçlerinin karşılaştırılması: Çin, Şili ve Türkiye örnekleri. *Tasarım Kuram, 16*(31).

Kanada Yönetişim Enstitüsü (IOG). (2015). *Institute on Governance*. https://iog.ca/

Kapucu, N., & Üstün, Y. (2017). Collaborative crisis management and leadership in the public sector. *International Journal of Public Administration*. https://doi.org/10.1080/01900692.2017.1280819

Koçak, H. (2010). Doğal yıkım olaylarının zararlarının azaltılmasında yerel halkın ve yöneticilerin duyarlılığının önemi: Şili ve Haiti örnekleri. *Mülkiye, 34*(268).

Kuş, C. (2018). *Zarar görebilirlik ve toplumsal mukavemet ekseninde Türkiye'nin afet yönetimi analizi: Bir afet tipi olarak küresel iklim değişikliği üzerinden Türkiye örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Lovett, R. L. (2010). Why Chile fared better than Haiti. *Nature Briefing*.

Miller, D. S., & Rivera, J. D. (2011). *Comparative emergency management: Examining global and regional responses to disasters*. CRC Press.

Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (Cilt 2, 2. baskı; Ö. Akkaya, Çev.). Siyasal Kitabevi.

OECD. (2014). *OECD reviews of risk management policies: Boosting resilience through innovative risk governance*. OECD Publishing.

OECD. (2019). *OECD environmental performance reviews: Turkey 2019*. OECD Publishing.

OECD. (2020). *Leveraging technology and innovation for disaster risk management and financing*. Manila/Paris.

Of, N., & Öztürk, S. (2022). Depremlerden sonraki yeniden yapılanma süreci üzerine küresel araştırma: Çelik prefabrik malzeme kullanımının gerekliliği. *Afet ve Risk Dergisi, 5*(1), 346–360.

ONEMI – Ministerio del Interior y Seguridad Pública. (2020). *Plan Nacional de Emergencias*. ONEMI.

Öcal, A. (2019). Natural disasters in Turkey: Social and economic perspective. *International Journal of Disaster Risk Management, 1*(1).

Özey, R., & Ünlü, M. (2020). *Afetler ve afet yönetimi*. Aktif Yayınevi.

Pelling, M. (2010). *Adaptation to climate change: From resilience to transformation*. Routledge Publishing.

Sandoval, V., & Voss, M. (2016). Disaster governance and vulnerability: The case of Chile. *Disaster Policies and Governance: Promoting Community Resilience, 4*(4).

Siembieda, W., Johnson, L., & Franco, G. (2012). Rebuild fast but rebuild better: Chile's initial recovery following the 27 February 2010 earthquake and tsunami. *Earthquake Spectra, 28*, 621–641.

Silva, L., Kubisch, S., Aguayo, M., Castro, F., Rojas, O., Lagos, O., & Figueroa, R. (2024). Chilean disaster response and alternative measures for improvement. *Social Sciences, 13*(88). https://doi.org/10.3390/socsci13020088

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2024). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2025). *Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP)*.

TAMP – Türkiye Afet Müdahale Planı. (2014). *T.C. Resmî Gazete* (28871, 3 Ocak 2014).

Tierney, K. (2012). Disaster governance: Social, political and economic dimensions. *Annual Review of Environment and Resources, 37*, 341–363. https://doi.org/10.1146/annurev-environ-020911-095618

TMMOB – Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. (2023). *Türkiye afet yönetimi planlaması*. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/tmmob_deprem_raporu-part-2.pdf

UNDP – United Nations Development Programme. (2004). *Reducing disaster risk: A challenge for development*. Bureau for Crisis Prevention and Recovery.

United Nations Development Programme Oslo Governance Centre. (2010). *Annual report*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/OGC-AR-2010.pdf

UNDRR. (2015). *Chile's investment in disaster risk reduction pays off*. UNISDR News Archive.

UNDRR. (2019). *Global assessment report on disaster risk reduction*. United Nations.

UNDRR. (2024). *Roadmap for infrastructure resilience in the Republic of Chile*.

United Nations. (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030*.

Villagra, P., & Quintana, C. (2017). Disaster governance for community resilience in coastal towns: Chilean case studies. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 14*(9).

World Bank Group. (2025). *Worldwide governance indicators*. https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators

Yaman, M., & Düger, Y. (2017). *Afet yönetimi*nde kavramsal çerçeve ve Türkiye'de afet yönetiminin genel tarihsel gelişimi. Ö. Önder & M. Yaman (Ed.), Afet yönetimi. Ekin Yayınevi.

Yavaş, H., & Yavuz, Ö. (2014). Yönetişim kavramının afet yönetimine yansımaları ve Türk afet yönetim sisteminin durumu. *Uluslararası Afet Kongresi*.

Yavaş, H., & Yavuz, Ö. (2015). Türk afet yönetiminde merkezîleşme sorunu ve yerelleşme çabaları. *Yerelleşme / Merkezîleşme Tartışmaları 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (7-8-9 Mayıs 2015). TODAİE.

Yıldırım, G., & Saygın, E. (2024). Türkiye'de afet yönetimi paradigması: AFAD'ın ürettiği politika belgelerinin içerik analizi. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS), 9*(1), 15–35.

Yolcu, M., & Bekler, T. (2020). Deprem kültürü ve farkındalık çalışmaları: Şili ve Elazığ depremlerinin karşılaştırılması. *ÇOMÜ LJAR, 1*(2), 71–82.

5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 17/06/2009 tarih ve 27261 sayılı Resmî Gazete.

6303 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 31/05/2012 tarih ve 28309 sayılı Resmî Gazete.